

APUNTS DE LA CONFERENCIA DEL DR. EL SARRAJ 24-2-06

En primer lloc vull expressar la meva gratitud per ser aquí amb vosaltres avui. Espero que aquest tipus de trobada pugui tenir una continuïtat. Aquests intercanvis ens permeten entendre'ns en un món que es torna cada vegada més petit, un petit "poblat global" on la influència recíproca d'un poble en un altre és molt gran. Barcelona és l'indret ideal per una trobada de cultures, a la cruïlla entre Est i Oest, entre Nord i Sud, com és la Mediterrània.

No és fàcil per mi resumir en poc més de mitja hora la complexitat de la situació de la cultura, la salut mental i els drets humans a Palestina. Parlant d'alguns aspectes de tot això intentaré oferir una comprensió global d'aquesta problemàtica.

La salut mental de l'individu es veu afectada pel seu entorn i la seva cultura. Quan parlo d'entorn em refereixo a aspectes físics, polítics, econòmics... de la vida, mentre el concepte de cultura és més ampli i es refereix a la herència, les tradicions... Per això parlaré una mica d'aquests punts.

En el Món Àrab hi ha una forta cultura tribal i tenen molta importància la tribu, el clan i la família. Aquesta realitat té impacte sobre la salut mental dels individus. L'àrea de la salut mental està regida per molts tabús, per exemple la malaltia mental és estigmatitzada. No se'n parla. És difícil dur els malalts mentals al psiquiatra o al psicòleg, especialment si es tracta d'una dona jove. Una noia es casa, i és un casament entre famílies, entre tribus. La seva reputació és important, no se la pot exposar com a malalta mental, ja que això equival a veure-la com a boja o –pitjor encara- com a posseïda per esperit dolents, i això afecta també la reputació de la família, de la tribu.

Tenim també persones que fan un treball amb els esperits, com a guaridors, que expulsen els esperits dolents del cos. Això passa especialment en les àrees més tradicionals i conservadores del Món Àrab. Nosaltres hem de tractar amb aquestes persones, amb els guaridors professionals, així com amb els Imams de la religió.

Sóc conscient que no sóc probablement la persona més idònia per a parlar de la religió musulmana, no represento la millor veu. Però sé també que hi ha molta confusió en el món occidental sobre els musulmans, especialment ara que aquest tema es lliga amb el del terrorisme. La religió ha esdevingut quasi sectària, i serveix com a protesta contra l'Occident.

L'Islam és només una religió, que té molts punts en comú amb la religió hebrea i amb la cristiana: les fonts són les mateixes, s'expliquen les mateixes històries en els llibres sagrats i hi ha els mateixos conceptes, per exemple, de vida, de mort... El que hi ha de diferent en l'Islam –crec- és l'intent de trobar camins diferents en diferents cultures. L'Islam és diferent a Melilla, a Palestina, etc. Depèn de la cultura on s'ha predicat. En els llibres sagrats hi ha tantes coses que estan en contradicció o en conflicte, de vegades, les unes amb les altres, o qüestions que queden obertes, i això passa també a la religió islàmica, on es parla de guerra i de pau, de tolerància i de venjança...i finalment, la manera d'entendre-ho depèn de la interpretació, i la interpretació depèn de l'entorn.

En el Món Àrab, l'Islam va intentar influir en la cultura àrab, però en canvi en fou adoptat sense aconseguir canviar-la. Es va mantenir el tribalisme, per exemple, quan no hauria d'haver continuat, amb el sacrifici dels drets individuals en favor de la tribu.

Això ens porta a parlar de la culpa: l'àrab se sent culpable de no seguir adequadament

la religió. Haurem de parlar de la importància d'aquest sentiment de culpabilitat. Una altra qüestió moderna està en els motius pels quals l'islam ha esdevingut tan poderós, fins a ser una força galvanitzadora en el Món Àrab. La resposta estaria en la desfeta dels Àrabs en els últims 500 anys i especialment en anys més recents amb la colonització, amb el trencament dels països, etc. En l'últim segle el Món Àrab ha estat dividit entre Gran Bretanya i França. Un gran país que es deia Gretzília (???) va quedar repartit entre Gran Bretanya, que es va quedar amb Líban i Síria, i França, que es va quedar Jordània i Palestina, que ara és Palestina i Israel. Aquesta divisió entre potències colonials va portar a la revolta àrab per a la independència i la unitat, a la lluita dels Àrabs contra Occident, contra Occident en general, ja que els USA han entrat en l'Orient Mitjà.

La por més gran del Moviment Àrab per a la Independència és perdre Palestina, i això és el que va passar en 1948. En la cultura moderna el parla de Paradís Perdut, i això és equivalent a Palestina Perduda.

Amb el fracàs del nacionalisme àrab, no quedava on agafar-se. Només quedava la religió. S'han anat creant paranoies sobre Occident, amb el sentiment que hi ha una conspiració per conquerir els Països Àrabs per robar-los el petroli i aniquilar-los.

Quan domina la desesperança i tot és destruït, el que sobreviu és la glorificació dels símbols. I els símbols són Déu, el Profeta i els Màrtirs. Aquests símbols són intocables i atacar-los equival a convidar a la guerra. Això és el que passa ara amb les caricatures, o amb la mesquita shiita que va ser feta explotar. Els màrtirs als ulls de molts, també davant dels meus, són terroristes.

A la nostra cultura hi ha una jerarquia on les dues categories de persones més importants són la gent gran i els nens. Es tracta de dues categories de persones protegides, quasi podríem dir que la resta de la societat treballa per ells. Les persones grans són tan importants que no se'ls permet morir als hospitals: han de morir a casa de manera digna. Els nens són els responsables de tenir-ne cura, si no l'honor de la tribu queda danyat. Els nens també són protegits per la família. Se'ls considera la més important expressió de la cultura. Amb els nens s'expressen afectes, com l'amor, i també la ràbia, que no es poden expressar amb els adults. Quan comencen a créixer, deixen de ser individus i passen a formar part de la família, i n'han d'oïr la disciplina i les normes.

El pare és un símbol important en la nostra cultura. Representa el poder, és el responsable del benestar de la família, el que ha de portar a casa l'aliment, ha de protegir les fronteres de la família i defensar-la davant de la resta del món.

I la casa, un altre símbol, és especialment important en el context de Palestina. Després de 1948, amb l'expulsió, l'emigració, l'haver hagut de deixar la casa, ha representat un trauma per a la població. En els últims 40 anys, amb l'ocupació israeliana, ha estat exposada a tot tipus de traumes, i s'ha comprovat que per un nen el trauma més greu, la cosa pitjor és presenciar la humiliació del seu pare, veure com el peguen i l'esclafen davant d'ell. El segon pitjor trauma és la pèrdua de la casa.

Nosaltres hem treballat amb víctimes de la tortura. Hi ha aproximadament 400.000 palestins que han estat a la presó i es calcula que el 70% han estat víctimes de tortures, psíquiques i físiques. Hi ha desenes de mètodes per torturar. Això ha portat la violència a les cases, aquesta situació exposa la dona i els fills a la violència, pensem que per un mecanisme d'identificació amb l'agressor. Podem veure un exemple d'identificació amb l'agressor. Una part de la meua tasca era exposar les violacions de Drets Humans als israelians i a l'Autoritat Palestina. Crec que es tracta del mateix crim, sigui qui sigui qui el

comet. Vaig ser arrestat per Arafat i l'Autoritat Palestina per haver exposat les violacions de Drets Humans comeses per Palestins. A la meua cel·la, en solitud, de vegades sentia les veus dels interrogatoris. Una vegada vaig sentir com un oficial palestí interrogava un membre de la Jihad Islàmica. Sentia la veu que feia les preguntes, però no sentia les respostes. Sentia com el to de la veu anava pujant, fins a posar-se a cridar, més i més fort. Finalment va començar a cridar en hebreu, quan la nostra llengua és l'àrab. Vaig saber després que aquest oficial fou empresonat i torturat a Israel, i ara interrogant el seu presoner de cop i volta havia començat a cridar en la llengua en la qual ell fou agredit.

Un altre exemple. Quan permetem als nostres nens de jugar a Àrabs i Jueus, que vendria a ser com jugar a indis i vaquers, o a lladres i serenos, hem observat que generalment prefereixen jugar a ser els jueus, perquè això representa el poder. Aquests nens van viure la impotència i la desesperança del seu propi pare, símbol del poder, pegat i humiliat davant seu.

A partir d'aquí podem intentar entendre què passa amb els suïcides amb bombes. Quan experimenten la demolició del pare com a símbol, troben en el grup el substitut del pare. Quan s'uneixen a Hamàs, i Hamàs adopta aquests nens com a pare, els demana una lleialtat total.

La violència produeix violència, l'extremisme produeix extremisme. La violència començada als carrers de Gaza amb l'ocupació israeliana ha entrat a la psique de nens i pares, quan els pares tornen de les presons a la família, i després torna al carrer com a sentiment legítim i la violència al carrer porta a la resposta de l'exèrcit israelià, cada cop més dura, i dintre les cases es torna a expressar un altre cop amb més violència. Això va dur al 1987 a la primera Intifada.

Va ser llavors quan vam començar el Programa Gaza Community Mental Health. Es tractava d'entrenar persones a saber entrar a la cultura de la població, respectant la família, ja que –com he dit- la malaltia mental i l'hospital mental són estigmatitzats. En els anys de la primera Intifada la violació dels Drets Humans per part dels israelians era constant, tothom estava confinat a casa de les 20 a les 6, amb el cobrefoc. De vegades no es podia sortir de casa durant 2 mesos. Si això passa quan les cases són confortables, amb tele, música, espai suficient... potser es pot suportar. Però quan la casa té dues habitacions i hi viuen els pares, 7 criatures, els avis... imagineu-vos la intensitat de la convivència, de la pressió, especialment sobre els nens. I els nens que a la primera Intifada tiraven pedres, són els suïcides de la segona Intifada.

La primera Intifada va acabar l'any 1994. Arafat va prometre la pau i la independència de Palestina amb Gaza, i un sistema de govern transparent i respectuós dels Drets Humans. Però aviat es van tenir proves de que Arafat i l'Autoritat Palestina van representar un fracàs que van fer el contrari del que van prometre. El resultat va ser una nova dimensió de la desesperança de tota la població, que va obrir el camí al reforçament de Hamàs. En els últims 5 anys la violència entre israelians i Palestins ha arribat a nivells terribles, amb els suïcides amb bombes pels carrers, els restaurants i els mercats; amb bombardaments israelians de vegades amb més de 1500 tones d'una sola vegada; amb assassinats i destrucció de cases, amb una brutalitat inimaginable, a més de la confisca de terres i de llibertats.

S'ha engegat una nova dinàmica entre les dues comunitats; en els Palestins han crescut els sentiments de ràbia, humiliació, revenja, i la necessitat de sentir que podien un dia ser victoriosos. Només els quedaven els símbols, un dels símbols era el martiri,

que ha anat esdevenint com una forma de vida. Es va preguntar a nens de 12 anys què voldrien ser quan en tinguessin 18: un 34% va dir que volien ser màrtirs. Un 10% va dir que volien ser metges, d'altres van dir que mestres... però el 34 % van dir que volien morir. Això ens dóna una idea de com s'ha fet perillosa la vida, i de què pot passar en el futur.

Què volem fer amb el Programa Gaza Community Mental Health, en aquesta situació de caos i violència? Dues coses: el treball amb la comunitat i l'exposició. Perquè una part del problema és la ignorància. Les persones de les Forces de Seguretat no saben res dels Drets Humans. El mateix passa a Palestina i a Israel. Per això ens exposem nosaltres als Israelians i permetem que ells facin el mateix. Parlem de la definició de humanitat. Jo no puc ser plenament humà si els Jueus no són part de la meva definició d'humanitat, i viceversa. Per això hem de trobar-nos. Hem d'exposar les persones a les idees. En aquest sentit és important la col·laboració amb la FCCSM. Perquè el món s'ha fet petit, i és gran la influència mútua. Hem de promoure els principis de la pau i els Drets Humans, i això va junt amb la salut mental, perquè per a la salut mental és necessari viure en pau i seguretat, en el respecte dels Drets Humans, en això està la definició d'estat del benestar. Llavors és quan la vida esdevé plena de significat, llavors no fa falta glorificar els símbols de la mort per anar al paradís; el paradís serà aquí; el cel es pot esperar.

Gràcies un altre cop, sento no haver pogut explicar-me amb més detall.

(Ara comença el diàleg. Les que segueixen són les paraules del doctor El Sarraj en resposta als comentaris del públic)

Nosaltres no som polítics, però també podem contribuir amb intents de trobar solucions. La política no és la professió d'alguns, política vol dir decidir el futur de la gent.

Els nens són un producte del seu entorn. Això vol dir, de la família, de les condicions de deprivació econòmica, de la guerra, de la comunitat. Pensem en un nen que es troba que el seu pare és impotent davant del futur, que li prenen la casa, que li peguen al carrer i li desapareixen. Que esperem d'aquest nen? S'ha de poder canviar el seu entorn.

El futur està a les mans dels polítics. Però ara els polítics són d'extrema dreta: Hamàs és d'extrema dreta, el govern d'Israel, en mans del Likud, és d'extrema dreta, i als Estats Units hi ha l'extrema dreta de Bush. Aquesta gent, aquests extremistes, es necessiten els uns als altres. Si no hi hagués ocupació no hi hauria Hamàs, llavors no hi hauria Sharon, etc. Com podem trencar tot això? Només ho podem fer a través de la consciència de les persones. A Palestina la població està exposada a traumes diaris; als Estats Units la població no té ni idea del que passa, no escolten les notícies, no viatgen... i la política la porten homes de negocis, lobbies, moguts no per l'interès del món, sinó per interessos de poder.

Les persones conscients poden aixecar-se, poden fer la diferència, encoratjar els Israelians que volen la pau i la seguretat, els Palestins que volen la pau i la seguretat. Però... el control de la política el tenen governs de dretes. Vàrem tenir l'esperança que després d'Arafat, després de Sharon en vindrien d'altres de diferents... potser haurem d'esperar 4 anys més.

Hem dit que els nens són producte de l'entorn. Al temps de la primera Intifada vam fer un seguiment dels nens víctimes de traumes. L'any 1993 hi va haver un congrés

Internacional a Gaza, amb el títol de "Salut Mental i Pau". Ens trobàvem a la sala d'actes unes 700 persones de tots els països, Israelians també, el 30 de setembre, quan ens va arribar la notícia dels acords d'Oslo. Hi va haver literalment una explosió de felicitat. Vam sortir al carrer i ens vam trobar els nens, aquells nens que el dia abans tiraven pedres als soldats israelians, que els donaven branquetes d'olivera i xocolatines i els abraçaven. Participar en activitats relacionades amb la pau permet superar els traumes. Els nens s'adapten.

Seria necessari un acord de pau, una iniciativa valenta cap a la pau, que creï la noció d'esperança en contrast amb la impotència i la desesperança. Això produiria una nova generació. En canvi, un govern corrupte que no va cap a la pau genera violència, que també es reflecteix a Israel, de la mateixa manera com s'hi reflectiria la pau. El problema és estar en mans de polítics professionals que pensen en el control del poder i dels diners i a canvi ens donen eslògans i retòrica. Per això ara vosaltres sou més importants que els polítics. De vegades una persona pot canviar el món. Un dia Saddat va visitar Israel, va deixar les armes i va començar un procés de pau, hi va haver pau entre Egipte i Israel. Avui necessitem uns nous Saddats.